

РЕЦЕНЗИЯ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

ОТ: проф. д-р Теодор Седларски, Стопански факултет, катедра Икономика

ОТНОСНО: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” в професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Икономика и управление по отрасли – публичен сектор“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски”

АВТОР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД: Антоанета Петрова Иванова-Барес, свободен докторант в катедра „Икономика и управление по отрасли” при Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

ТЕМА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД: “ОЦЕНКА НА ФАКТОРИТЕ ЗА УСПЕХА ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЗОНИ И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА ПРИ ТРАНСФОРМИРАЩА СЕ ИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА (ПОСТИНДУСТРИАЛНОТО ОБЩЕСТВО)”

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научно жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед РД 38-407/02.09.2020 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” и Протокол №10/23.07.2020 г. от заседание на ФС на Стопанския факултет.

I. Данни за докторанта

Антоанета Петрова Иванова-Барес е зачислена като свободен докторант със заповед на Ректора № РД-20-787/26.04.2016 г., считано от 10.05.2016 г., в катедра „Икономика и управление по отрасли”. Срокът на завършване на докторантурата е 10.05.2019 г. (Заповед № РД 20-1008/11.06.2019 г.).

Антоанета Барес е положила успешно всички изпити в рамките на докторската програма „Икономика и управление по отрасли – публичен сектор“. Представила е доклади и е участвала в обсъждания на дисертационния ѝ труд на заседания на катедра „Икономика и управление по отрасли“ в Стопанския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Общият брой набрани точки от образователната програма, апробацията на научните резултати на докторантката и публикациите надвишава изискуемия брой съобразно вътрешната регламентация на катедра „Икономика и управление по отрасли“.

II. Обща оценка на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд на Антоанета Барес изследва актуален и значим проблем с оглед на несекващия дебат относно възможностите и подходящите инструменти на стопанската политика за насърчаване на инвестициите, повишаване на технологичното равнище и използването на потенциала на публично-частното партньорство в условията на глобална конкуренция за привличане на капитали към високопроизводителни вложения в националните стопанства. Работата се фокусира върху доказалия се в десетилетния международен опит подход на развитието и успешното управление на индустриални зони. В методологическо отношение дисертацията се основава на приложение на релевантни икономически концепции към изследването на положителните ефекти от индустриалните зони за стопанското развитие на страните. В приложен план значението ѝ се простира до анализа и извеждането на еднозначно формулирани препоръки към осъществяваната национална стопанска и управленска политика по отношение на успешното развитие на индустриалните зони в България.

Дисертационният труд е в обем от 195 страници, от които 164 страници са основен текст и 31 страници са приложения. Работата е структурирана във въведение, четири глави, заключение и списък на използваните литературни източници. В началото на работата е включен списък с използваните съкращения и списък на фигурите, таблиците и приложенията.

Библиографската справка съдържа 145 цитирани литературни източници и 16 допълнителни интернет източника. От литературните източници 50 са на български, 2 на руски и 93 на английски език. Основният текст съдържа 3 таблици и 45 графики и схеми.

Използваните източници и тяхното цитиране в работата свидетелстват за литературната осведоменост на докторантката и доброто познаване на ключовите публикации в сферата на съвременния теоретичен анализ и практика на конституирането и управлението на индустриалните зони в световен план и у нас.

Главната цел, поставена в дисертацията, е „да се анализират факторите на средата, които са определящи за нивото на инвеститорския риск и правят инвестираните ресурси (публични и частни) ефективни и устойчиви“.

Прецизно са формулирани обектът и предметът на дисертационния труд. Предмет на изследване са „специфичните възможности на индустриалните зони като инструмент за ефективно насърчаване на публичните и частните инвестиции“. Обект на анализа „са особеностите при функционирането на индустриалните зони, които предопределят действията на оператора и на инвеститорите, разгледани през призмата на определени икономически концепции“.

Защитавана е тезата, че „съществува набор от управляеми фактори, чрез които може да се увеличи атрактивността на индустриалните зони за инвеститорите, да се определи профилът на изгражданите производствени мощности в тях, като това да доведе до устойчив икономически растеж“. За целта докторантката формулира две работни хипотези. Първата е, че мултимодалността и близката социална среда се утвърждават като по-значими фактори за инвеститорите в индустриалните зони от данъчната среда и предоставените данъчни преференции, а втората е, че значимостта и приоритизирането на факторите са различни за националните и за чуждестранните инвеститори. Свидетелства за потвърждение на двете хипотези са приведени на основата на теоретични постановки и емпирично изследване, като е представена и степента на влияние на факторите при вземане на инвеститорско решение при наличието на определени предпоставки.

Аналитичният подход, използван в дисертацията, включва емпирично проучване (case study) и анкета, наред с приложение на „системен подход към съвременните проблеми на връзката „публична власт – индустрия“ като мрежа от дейтели, тяхното концептуализиране и опредметяване в изследователското поле на икономиката“. За да се

оценят привлекателните за инвеститорите фактори за включване в дадена индустриална зона, дисертационното изследване се опира на набор от икономически теории, свързани с транзакционните разходи, публично-частните партньорства и мрежите от различни участници. Докторантката демонстрира добра интуиция за подходящите теории, които могат да бъдат използвани за анализ на функционирането и ефектите за стопанството на индустриалните зони. Както представеното в дисертация теоретично изследване, така и емпиричното проучване водят до извода, че в индустриалните зони в страната приоритизирането на факторите е различно в зависимост от това, дали инвеститорът е местен или чуждестранен.

Разгледаните в дисертацията модели – моделът Упсала, връзката „принципал-агент” и теорията за транзакционните разходи, са използвани като средство за оценка на факторите на средата и са послужили при конципирането на проведеното емпирично проучване. Теоретичните изводи имат за цел да подпомогнат началния етап от вземането на решението за инвестиране. Едно от главните заключения е, че ефектите от участието на отделната организация в индустриалната зона могат да бъдат засилени, ако се извърши предварителен подбор на инвеститорите с оглед комбинирането на умения и ресурси и изграждането на свръхефективно индивидуализиращо производство в рамките на зоната.

Антоанета Барес е съчетала възможностите на използваните аналитични инструменти, показала е, че ги познава добре и е демонстрирала подготвеност за извършване на самостоятелно научно изследване. Технически и смислово са овладени моделите, използвани в теорията на практиката на индустриалните зони, боравенето с тях показва сигурност при провеждане на икономическия анализ. На добро ниво е запознатостта с трактовката от перспективата на различни икономически теории на целите и възможностите на изграждането и ефективното функциониране на индустриалните зони като част от стопанската политика на страната.

Докторантката притежава умения за боравене с различни източници на данни, статистическата им обработка, както и приложението на базови иконометрични техники. Подбрани са подходящи показатели за постигането на поставените цели на работата, свързани с възможностите за подобряване на ефективността на информираното развитие и последващо управление на индустриалните зони. Уместно в приложения е изнесена допълнителната информация относно разкритите работни места, направените до

момента инвестиции, привлечените компании и финансовото състояние на индустриалните зони в България, както и сравнение на законодателството в страни от ЕС и съседни държави в областта на индустриалните зони и привличането на инвестиции, за да се облекчи основният текст. Идентифицирани са проблемите при използване на налични масиви статистическа информация, слабите места в приложимостта на утвърдени подходи и е потърсено преодоляването им чрез комбинирането на възможностите им.

III. Оценка на публикациите, свързани с дисертацията

Дисертантката е представила девет публикации по темата на дисертационния труд, като осем от тях са самостоятелни доклади на международни научни конференции, а една е статия в съавторство (на английски език). Като обем и качество те съответстват на изискванията за придобиване на ОНС „доктор“ и отразяват съществени части от дисертацията.

IV. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

Основните приносни моменти в дисертацията са свързани с авторското извеждане на специфики на факторите за ефективно изграждане и позициониране на индустриалните зони, с анализа им от перспективата на избрани икономически теории и аналитичното представяне на зависимостите между използваните модели. Като първи приносен резултат, следващ от проведеното изследване, потвърждаващо първата работна хипотеза на дисертацията, може да се изтъкне, че мултимодалността и близката социална среда се очертават като по-значими фактори за инвеститорите в индустриалните зони от данъчната среда и предоставените данъчни преференции.

Като друг принос може да бъде определено идентифицирането на базата на задълбочен анализ основните проблеми на инвеститорите и техните възможни решения.

Положително следва да бъдат оценени изводи в работата като този, че при високоавтоматизирано производство ползите за региона от индустриалните зони се постигат чрез ефекта на учене. „За всяко лице/фирма/представител на публичната власт се генерират знания и умения, които са свързани с опита им при работа с такъв голям инвеститор. Ползите там са по-трудно оценими, невинаги имат незабавно материално изражение, но са с траен характер за засегнатите страни. За сектори на икономиката, в които няма висока автоматизация, а високо ниво на лично присъствие, производствената функция не е лесно прогнозируема (например във филмовата и телевизионната индустрия). В тези икономически отрасли факторът „труд“ е от голямо значение и производствената функция на поддоставчиците е непредвидима, а цените на отделните компоненти могат лесно да бъдат манипулирани“.

Идентифицирани са предимствата на индустриалните зони като съчетаване на свръхефективно с индивидуализирано производство, коопериране на усилията на различни инвеститори в производствената верига, създаване на косвена трудова заетост, ангажирана в обкръжаващата индустриалната зона социална среда, които допринасят за развитието на регионалната икономика. „В този контекст индустриалните зони могат да бъдат разглеждани като специфични мрежи, които предоставят благоприятна среда за развитие на нови знания и кооперативни компетенции“.

В авторския подход индустриалните зони са анализирани като устойчиви публично-частни мрежови и инфраструктурни партньорства за пазарна експанзия, като са изведени факторите, оказващи влияние за увеличаване на ефекта на дадена локация.

Получените резултати от анализа са коментирани от перспективата на изложените в началната част теоретични концепции с оглед на уместността на мерките за постигане на целите на индустриалните зони. Обоснована е необходимостта от прагматично комбиниране на предписанията от различните аналитични направления при посочени условия. Изведени са препоръки за конкретния състав на набора от политики относно устройството и дейността на зоните.

Посочените научно-приложни приноси на докторантката са лично дело и обогатяват съществуващото у нас знание в изследваната област, както и разкриват перспективи за повишаване на ефективността на мерките на стопанската политика, свързани с изграждането и позиционирането на индустриалните зони.

Оценка на приложения автореферат

Авторефератът е в обем от 56 страници като коректно представя основните тези, изводи и резултати на дисертационния труд. Структурата и съдържанието на автореферата са в съответствие с нормативните изисквания. Справката за приносите коректно отразява авторските приноси в дисертацията.

V. Критични бележки и въпроси

В дисертационния труд могат да бъдат открити съдържателни елементи, които дават повод за поставянето на някои въпроси:

- Как би пояснила докторантката значението на израза “В индустриалните зони това би могло да намери проявление при продукт, чиято база се ползва едновременно от крайни потребители и от производители.” на с. 26?
- Какво всъщност показва Фигура 4 на с. 32: „Ръст на специалните ИЗ, съотнесени към развити икономики”?
- Какви са емпиричните свидетелства в подкрепа на следното твърдение на с. 48: “В рамките на 10 години благодарение на обособените индустриални зони Китай е увеличил три пъти привлечените ПЧИ.”
- Как може по-конкретно да се изложи връзката с модела на Хофстеде (вж. например бележка под черта 82 на с. 106)?
- Как би могъл анализът на крайните резултати от изследването да бъде поставен в контекста на дебата относно подходящите мерки на стопанската политика за преодоляване на последиците от пандемията от 2020 г.? Как могат да бъдат обвързани те с актуалните концепции за т.нар. „nearshoring” и „location branding”?

Отговорите на горните въпроси не биха повлияли върху общата оценка на представената научна продукция или намалили важността на изтъкнатите приноси, а по-скоро биха допринесли за конструктивната дискусия на интересните изводи от изследването.

VI. Заключение

Отчитайки баланса между приносите на докторантката, тяхната значимост и несъществените препоръки, давам **положителна оценка** на представения за защита дисертационен труд на тема „Оценка на факторите за успеха за развитие на индустриалните зони и влиянието им върху регионалната икономика при трансформираща се икономическа среда (постиндустриалното общество)“ с автор Антоанета Барес. Той отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и вътрешните правила на СУ, което ми дава основание да подкрепя като член на Научното жури по процедурата за публична защита присъждането на образователната и научна степен “доктор” по научната специалност 3.8 Икономика (Икономика и управление по отрасли – публичен сектор) на Антоанета Петрова Иванова-Барес.

София,

проф. д-р Теодор Седларски

06.11.2020 г.